

Färdplan för en robust, hållbar och konkurrenskraftig svensk livsmedelsindustri

LIVSMEDELSFÖRETAGENS CHECKLISTA INFÖR
RIKSDAGSVALET 2022

Livsmedelsföretagen är en arbetsgivar- och branschorganisation som verkar för att svenska livsmedelsföretag ska karaktäriseras av högt anseende och mångfald samt ha en hållbar tillväxt, lönsamhet och konkurrensförmåga.

Vi representerar cirka 800 medlemsföretag i Sverige - med totalt 55 000 anställda och en omsättning på 200 miljarder kr/år - som tillsammans utgör Sveriges tredje största industrigren.

Livsmedelsindustrin får hela Sverige att leva genom att erbjuda arbetstillfällen i såväl glesbygd som storstad. Bland våra medlemmar återfinns alla typer av livsmedelsföretag - små och stora, med svenska och utländska ägare, familjeägda, jordbrukskooperativ med flera. De tillverkar bröd, glass, öl, kaffe, sprit, läsk, kött, godis, mjölk, ost, oljor, kryddor och mycket, mycket mer. Minsta gemensamma nämnare för våra medlemmar är att de producerar mat och dryck i Sverige.

FRAMTIDSSÄKRA DEN SVENSKA LIVSMEDELSINDUSTRIN

Svenska livsmedelsproducenter står inför ett stort antal utmaningar. Ett Europa som upplever krig igen, omställningen till hållbar produktion, bristen på kompetent personal, dagligvaruhandelns koncentration och en ständigt hårdnande internationell konkurrens är bara några exempel. Samtidigt kämpar producenterna med de största kostnadsökningarna på råvaror, drivmedel, el, transporter och förpackningsmaterial som Livsmedelsföretagen någonsin har uppmätt.

För Livsmedelsföretagen är hållbar produktion och konsumtion av högsta prioritet. I Sverige är omställningen till hållbar produktion redan i full gång men mycket återstår att göra. Omställningen är extremt kostsam och kostnaden för omställningen måste fördelas över hela livsmedelskedjan. För att de svenska producenterna inte ska tappa i konkurrenskraft måste hållbarhet och lönsamhet gå hand i hand.

Det mest effektiva sättet att åstadkomma förändring – inte minst inom hållbarhetsområdet – är genom dialog och samverkan med aktörer i livsmedelskedjan, beslutsfattare och myndigheter, samt genom frivilliga insatser och åtgärder. Tvingande regleringar får ofta oavsiktliga negativa konsekvenser och minskar företagets konkurrenskraft och incitament för innovation, samarbete och proaktivitet. Det behövs en översyn av regelverk, styrmedel och politiska målsättningar, för att säkra att dessa inte motarbetar eller står i vägen för en hållbar och konkurrenskraftig svensk livsmedelsindustri.

Att arbeta långsiktigt och utgå från vetenskap och evidens i politikutveckling är avgörande för att uppnå ett mer hållbart livsmedelssystem. Här har Sverige även en viktig roll att spela på EU-nivå, till exempel när det gäller att motverka tendensen att osakligt misstänkliggöra processade livsmedel och felaktigt likställa dessa med högt innehåll av socker, salt och onyttigt fett. Eftersom i princip all lagstiftning kring livsmedel beslutas på EU-nivå är det mycket viktigt att Sverige gör sin röst hörd på ett tidigt stadi.

Coronapandemin och framför allt Rysslands invasion av Ukraina har satt strålkastarljuset på behovet av en robust och flexibel livsmedelsindustri. För att befolkningens behov av livsmedel ska tillgodoses i en kris- eller krigssituation måste samtliga led i livsmedelskedjan fungera och samverka. Därför har regeringen klassat livsmedelssektorn som samhällsviktig – en lika viktig som självklar åtgärd. Dock måste det förtydligas vad denna åtgärd faktiskt innebär och vilken roll livsmedelssektorn har i den svenska krisberedskapen.

Här efter följer Livsmedelsföretagens checklista på politiska reformer som krävs för att Sverige ska få en livsmedelsindustri som är robust, hållbar och konkurrenskraftig. Livsmedelsindustrin är redan idag Sveriges tredje största industri – med rätt förutsättningar kan den bli den största och viktigaste.

1. PRIORITERA LIVSMEDELS-STRATEGIN

En central del för att utveckla den svenska livsmedelskedjan är den nationella livsmedelsstrategin med sikte mot år 2030. Strategin syftar till en ökad hållbar produktion av mat, ökad konkurrenskraft och till att ge konsumenter bättre förutsättningar att göra medvetna val.

Målsättningarna i livsmedelsstrategin behöver få ett långt tydligare genomslag än idag för att på så sätt skapa en mer ändamålsenlig och lösningsorienterad tillämpning av regelverk från ansvariga myndigheter. Strategin måste vara huvudfokus när myndigheterna arbetar med att ta fram nya regler och initiativ som berör livsmedelsindustrin och hela livsmedelskedjan. Den behöver också leda till ett mer proaktivt svenskt agerande på EU-nivå för att bidra till mer ändamålsenliga EU-regler.

Strategin måste prioriteras framför andra initiativ som kan motverka de övergripande målen i strategin, dvs en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som relevanta miljömål nås i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning i hela landet. Det är också viktigt att den nationella livsmedelsstrategin blir styrande för Sveriges arbete med den europeiska livsmedelsstrategin Farm to Fork (Från jord till bord).

HINDER: OFÖRUTSÄGBAR RÄTTSTILLÄMPNING

Alex&Phil levererar naturligt näringsrik mat till barn i hållbara förpackningar. Företaget är starkt innovationsdrivet och utvecklar ständigt morgondagens mat för barn med näringstäthet och hållbarhet i fokus. Jenny Wessblad Hårdh är vd för Alex&Phil. Hon menar att dagens regelverk kring märkning av livsmedel är både komplex och svårtolkad, något som skapar betydande problem.

– De kommunala tjänstemännen ansvarar för allt från att göra enklare kontroller av miljö- och hälsa ute på små gatukök till att göra avancerade regeltolkningar kring komplexa EU-rättsliga märkningsregler. Det är ett orimligt, på gränsen till omöjligt, uppdrag. Det leder till en ojämn kvalitet i regeltolkningen vars yttersta konsekvens är ett stort mått av rättsosäkerhet för mig som företagare, säger Jenny.

Enligt Jenny kan företaget, trots noggranna interna granskningar för att säkerställa regelefterlevnaden, hamna i situationer där man ställs inför valet att antingen skrota miljoninvesteringar i förtryckta förpackningar eller bekosta utdragna tvister med tillsynsmyndigheten.

– Jag vet helt enkelt inte vilken sorts beslut myndigheterna kommer ta, och osäkerheten är en starkt negativ faktor för våra framtida investeringar. Jag tror att det som krävs nu är en nationell juridisk kontrollfunktion för lagstiftningen kring märkningsfrågor. Idag vilar ansvaret för kontroll av livsmedelsföretag på kommunen som företaget har sitt säte i, vilket gör att rättstillämpningen blir inkonsekvent och oförutsägbar då den skiftar kraftigt från kommun till kommun. Det är uppenbart att det här är en ohållbar situation, säger Jenny.

Jenny Wessblad Hårdh:

“RÄTTSTILLÄMPNINGEN BLIR INKONSEKVENT OCH OFÖRUTSÄGBAR DÅ DEN SKIFTAR KRAFTIGT FRÅN KOMMUN TILL KOMMUN”

2. UNDERLÄTTA EN HÅLLBAR OMSTÄLLNING

För Livsmedelsföretagen är hållbarhetsarbetet centralt. Vi arbetar för en övergång till mer hållbara och cirkulära livsmedelssystem, men industrin kan inte nå dessa mål på egen hand. Omställningen till hållbar produktion är extremt kostsam och komplicerad, och den kommer kräva såväl samarbete över hela livsmedelskedjan som välgrundade politiska beslut.

En avgörande faktor för omställningen är satsningar inom forskning och innovation. Forskningsprogrammet *Mistra Food Futures* arbetar med att utveckla vetenskapligt baserade strategier som tar ett helhetsgrepp på livsmedelssystemets utmaningar för att gemensamt driva omställningen vidare. Vi ser dock ett stort behov av mer resurser till FoU och stöd för att bygga upp den vetenskapliga evidensen som utgör grunden för kommande policyinriktningar.

För att FN:s hållbarhetsmål ska uppnås måste tillväxt, folkhälsa och miljö gå hand i hand. Vi föreslår därför att den nationella livsmedelsstrategin uppdateras för att främja industrins hållbara omställning i alla delar inklusive regelförbättring och kompetensförsörjning. För att vi ska nå målen inom både livsmedelsstrategin och EU:s Farm to Fork strategi är samverkan inom och mellan livsmedelskedjan, akademi, näringsliv och myndigheter av yttersta vikt. En nationell plattform med avstamp i *Mistra Food Futures* arbete för hållbara livsmedelssystem bör därför inrättas.

Livsmedelsindustrins omställning till hållbar produktion kommer inte vara möjlig utan en stabil och hållbar tillförsel av el till en rimlig kostnad. Riksdag och regering måste agera skyndsamt för att påskynda utbyggnaden av landets elnät och påbörja arbetet med en elmarknadsöversyn som resulterar i ett kostnadseffektivt och planerbart elsystem. För att möjliggöra övergången till hållbara transporter krävs konkurrenskraftiga priser på biodrivmedel och en omfattande utbyggnad av laddstationer på nationell nivå.

Livsmedelsindustrins mål är att bidra till att uppnå FN:s globala mål 12.3 om 50 % minskat matsvinn till 2030. SAMS – plattformen för frivilliga överenskommelser kring matsvinn – kommer att behöva fortsatt stöd under överskådlig tid.

Huvuddelen av den svenska livsmedelskedjans klimat- och miljöpåverkan härrör från lantbruket. En stor del av de åtgärder som behövs för ett hållbart livsmedelssystem måste därför riktas mot primärproduktionen.

HINDER: BRIST PÅ POLITIK SOM GÖR DET LÄTTARE ATT STÄLLA OM

Orkla är ett av Nordens ledande livsmedelsföretag med kända varumärken som Felix, KronJäst och OLW. 90 procent av det Orkla säljer i Sverige tillverkas av 3 000 anställda på företagets 15 svenska anläggningar. Enligt Agneta Påander, hållbarhetsdirektör på Orkla Foods Sverige, vill företaget öka den redan höga takten på sitt hållbarhetsarbete, men då måste politiken bidra.

– Vi arbetar målmedvetet och satsar stora resurser på att ställa om till hållbar produktion och konsumtion. För att vi ska nå våra ambitiösa mål, till exempel att vara helt fossilfria år 2030, då krävs det politiska insatser. Och något som verkligen skulle hjälpa oss och livsmedelsindustrin i stort är långsiktiga och kraftfullare investeringsstöd som Klimatklivet.

Agneta Påander:

“FÖR ATT VI SKA NÅ VÅRA AMBITIÖSA MÅL, TILL EXEMPEL ATT VARA HELT FOSSILFRIA ÅR 2030, DÅ KRÄVS DET POLITISKA INSATSER”

Ett annat viktigt men resurskrävande led i omställningen är övergången till hållbara förpackningar. Även där är Orklas ambitioner i framkant. Till 2025 ska företaget ha 100 procent återvinningsbara förpackningar, 75 procent förpackningar gjorda av återvunnet material och 50 procent plastförpackningar av återvunnet eller förnybart material.

– Det största hindret just nu för att nå våra förpackningsmål för plast är bristen på återvunnen plast. Här behövs det politiska initiativ som stimulerar tillgången på återvunnet material av rätt kvalitet. Vi behöver också regelverk som gör det enkelt att använda återvunnen plast på ett säkert sätt, förklarar Agneta.

3. GÖR LIVSMEDELSKEDJAN MER RÄTTVIS

Sverige har, tillsammans med Finland, EU:s mest koncentrerade dagligvarumarknad. Tre dagligvaruaktörer kontrollerar cirka 90 procent av marknaden och utgör i praktiken ett oligopol. Detta har lett till ett utbrett bruk av otillbörliga handelsmetoder gentemot dagligvaruhandels leverantörer.

Den yttersta konsekvensen av sena betalningar och annulleringar samt kommersiella repressalier från dagligvaruhandeln är att livsmedelsproducenter får sämre betalt för sina produkter än de skulle få på en välfungerande marknad. Trots årtal av effektiviseringsarbete och produktivitetshöjning så har de producerande leden i livsmedelskedjan anmärkningsvärt låga marginaler.

Den nya lagstiftningen mot otillbörliga handelsmetoder i livsmedelskedjan, även kallad UTP-lagen, är avgörande för att skapa en sund och rättvis livsmedelsmarknad i Sverige. UTP-lagen är nu på plats och ska utvärderas 2023. Det är av stor vikt att Konkurrensverket som tillsynsmyndighet fortsatt ges adekvata medel för att bedriva en aktiv och uppsökande tillsyn. Av rädsla att förlora sina viktigaste kunder kommer många leverantörer att tveka inför att anmäla köpare som bryter mot UTP-lagen. Leverantörerna måste därför kunna vara säkra på att de får det stöd de behöver om de upplever sig utsatta för otillbörliga metoder. I sämsta fall blir UTP-lagen ett rundningsmärke. I bästa fall kan den bidra till en mer konkurrenskraftig och innovativ livsmedelskedja som kan visa resten av världen hur man kan uppnå en hållbar och lönsam livsmedelsproduktion. För detta krävs en aktiv och skarp tillsyn och en fortsatt bevakning av frågan från politiskt håll.

4. ÖKA TILLGÅNGEN TILL KOMPETENT PERSONAL

Den internationella konkurrensen och den tekniska utvecklingen inom livsmedelsindustrin ställer allt högre krav på kvalificerade medarbetare. Om Sveriges skaklara av att öka sin livsmedelsproduktion, ställa om till hållbar produktion och bibehålla företagets konkurrensförmåga måste vi förbättra den inhemska tillgången på kompetent personal samt främja den fria rörligheten över gränser.

Först och främst behöver Sverige en kompetensförsörjningsstrategi och ett utbildningssystem som säkrar utbildning av medarbetare. Det är inte acceptabelt för ett land som eftersträvar att ha en god försörjningsförmåga att det helt saknas utbildningar för livsmedelsförädling inom både gymnasieskolan och Yrkesvux. Kvaliteten på gymnasiala utbildningar för unga och vuxna behöver stärkas genom kvalitetssäkring och även satsningar på Yrkeshögskolan är fortsatt viktiga.

Det behövs även ett nationellt ansvar för livsmedelsinriktade universitets- och högskoleutbildningar för att behålla utbildningar av stor betydelse för svensk livsmedelsindustri. Om attraktionskraften för att jobba i livsmedelsindustrin ska öka, livsmedelsstrategins mål ska nås och investeringar landa i våra företag är det också nödvändigt att lyfta redan anställd personal. Detta kräver rejäla satsningar i kombination med stimulansstöd till företagen.

Lotta Thiele:

“LIVSMEDELSBRANSCHEN BEHÖVER LYFTAS FRAM PÅ ETT TYDLIGARE SÄTT”

HINDER: KOMPETENSBRIST

HKScan är ett av Nordens ledande livsmedelsföretag som tillverkar och säljer hållbart framtagna kött- och växtbaserade produkter samt charkuterivaror och färdigmat. HKScan Sverige har 1700 medarbetare och enligt Lotta Thiele, HR Director på HKScan, skulle man behöva anställa ett hundratal personer bara i år. Problemet är att det är extremt svårt att hitta kompetent personal.

– När det gäller livsmedelsoperatörer generellt så har vi stora löpande behov, både baserat på planerad tillväxt, men också på grund av stora pensionsavgångar. När det gäller slakt- och styckningskompetens så handlar det om cirka 20-30 tjänster på årsbasis. Här är vår stora utmaning bristen på inhemska kompetens vilket gör att vi måste hyra in personal från andra länder, säger Lotta.

För att kompensera avsaknaden av nationella utbildningar inom slakt- och styckning anordnar HKScan idag egna utbildningar bland annat i samarbete med Arbetsförmedlingen. Men för att locka ännu fler duktiga personer till livsmedelsindustrin, inte minst med teknisk inriktning, menar Lotta att det krävs andra sorters åtgärder.

– Livsmedelsbranschen behöver lyftas fram på ett tydligare sätt. Både som en bransch i stark utveckling med goda utsikter och som en bransch som är livsnödvändig för hela samhället. En nyckel till detta tror vi är fler utbildningar med tydliga kopplingar till livsmedel, såväl inom automation, el och mekanik som inom hållbarhet och förpackningar. Jag vill även poängtera att om fler ska få jobb hos oss via Arbetsförmedlingen måste kvaliteten på matchning bli betydligt bättre än vad den är idag, säger Lotta Thiele.

5. FRÄMJA LIVSMEDELSEXPORTEN

En ökad svensk livsmedelsexport är avgörande för att svenska livsmedelsproducenter ska kunna skapa ytterligare arbetstillfällen i hela landet och för att minska beroendet av den svenska dagligvaruhandeln. I dagsläget exporterar Sverige livsmedel till ett värde av ca 60 miljarder kr. Livsmedelsföretagens bedömning är att med rätt stöd kan livsmedelsexporten förhållandevis snabbt komma upp i 100 miljarder kr.

Regeringen måste satsa mer på att öppna upp fler marknader för export. Idag får svenska livsmedel exporteras till klart färre länder än vad våra konkurrerande grannländer kan exportera till. På marknader som kännetecknas av protektionism behövs politisk uppbackning för att exporten ska kunna ta fart. Irland, som befolkningsmässigt är ungefär hälften så stort som Sverige, har 50 personer som jobbar heltid med att irländsk mat och dryck ska synas utomlands. Sverige har bara ett fåtal personer med motsvarande uppdrag. För att den svenska livsmedelsexporten ska uppnå sin fulla potential behövs specialiserade livsmedelsråd på svårtillgängliga marknader med hög potential som USA, Indien och Japan. Det vill säga lantbruksråd med särskilt fokus på livsmedelsexport.

HINDER: STÄNGDA MARKNADER

Källbergs har sedan 1945 exporterat högförädlade äggbaserade ingredienser, företrädesvis spraytorkade pulverprodukter. Källbergs har alltid varit ett exportorienterat företag och idag går cirka 70 procent av försäljningen på export. Men enligt Mats Engdahl, Vice President Sales and R&D på Källbergs, är potentialen betydligt större.

– Det som ofta hindrar oss i att öka på nya marknader är att det saknas avtal mellan Sverige och mottagarlandet, till exempel för exportcertifikat. För vår del handlar det om flera viktiga marknader, inklusive Kina och många länder i Sydostasien, Mellanöstern och Nord-, Mellan- och Sydamerika. Vi behöver i dessa fall stöd från våra myndigheter för att få till stånd ett marknadstillträde för våra produkter, säger Mats.

Vad hade hänt om de här marknaderna var tillgängliga för Källbergs? Enligt Mats skulle företaget med stor sannolikhet kunna fyrdubbla sin export och öka antalet anställda med i storleksordningen 20-40 personer.

– Här har regeringen en nyckelroll när det gäller att stödja både Livsmedelsverket och Jordbruksverket, myndigheterna som idag normalt sett handlägger frågor rörande marknadstillträde, säger Mats.

Mats Engdahl:

“DET SOM OFTA HINDRAR OSS I ATT ÖKA PÅ NYA MARKNADER ÄR ATT DET SAKNAS AVTAL MELLAN SVERIGE OCH MOTTAGARLANDET, TILL EXEMPEL FÖR EXPORTCERTIFIKAT”

6. SATSA MER PÅ LIVSMEDELS- FORSKNING OCH INNOVATION

Livsmedelskedjan har i stort sett samma innovationsgrad som övriga näringslivet, men de flesta innovationerna är av inkrementell karaktär, det vill säga små förändringar eller förbättringar. Innovationshöjden i livsmedelskedjan är lägre än genomsnittet för näringslivet i stort. Det behövs därför långsiktig offentlig finansiering av en rad olika forsknings- och innovationssatsningar i linje med de behov som Sweden Food Arena identifierat.

För det första behöver nyttiggörandet av forskningsresultat ökas genom en statligt finansierad etablering av en så kallad kunskapspyramid med uppgift att öka kunskapspridning ut till livsmedelsföretag och att underlätta bildandet av forsknings- och innovationsprojekt som drivs tillsammans med forskare. Pyramiden bör drivas av Sweden Food Arena, som redan idag samlar livsmedelskedjans aktörer för samverkan kring forskning och innovation. Samtidigt behövs en nationell satsning på en forskarskola som ökar företagets forskningskompetens och möjligheter att implementera forskningsresultat.

För det andra behövs en satsning på regionalt innovationsstöd genom att utveckla en nationell samordningsfunktion som samlar ihop det befintliga systemet för innovationsstöd i olika delar av landet. Funktionen bör baseras på erfarenheter från bland annat SAMLA och Swedish Incubators and Science Park (SISP).

För det tredje skulle livsmedelsindustrin kunna ta ledningen i att utveckla befintliga och nya näringar i symbios med andra industrier, så kallad industriell symbios. Men för att detta ska åstadkommas och stora industriella etableringar möjliggöras, krävs proaktiv regelförenkling och anpassning till den snabba utveckling som sker inom produktionsområdet.

Till sist behövs en plattform för nationell samverkan kring forskning och innovation mellan Sweden Food Arena och myndigheter, länkad till Tillväxtverkets existerande organisation för samordning. Detta i syfte att arbeta med hur forsknings- och innovationssatsningar ska utformas för att möta företagets behov och förutsättningar för att åstadkomma innovation.

Dessa fyra föreslagna insatser utgör grunden för ett framtida strategiskt innovationsprogram (SIP 2.0) med fokus på livsmedelskedjans behov.

Per Arfvidsson:

“TILLSAMMANS KAN STATEN OCH NÄRINGS-
LIVET REALISERA LIVS-
MEDELSSTRATEGINS MÅL
ATT UTVECKLA EN
VÄXANDE KONKURRENS-
KRAFTIG LIVSMEDELS-
SEKTOR I VÄRLDSKLASS“

HINDER: AVSAKNAD AV INNOVATIONSPROGRAM

Sweden Food Arena är en nationell arena där aktörer från hela livsmedelskedjan samverkar kring innovation och forskning för en innovativ, hållbar och konkurrenskraftig livsmedelssektor. Lantmännen, som varje år investerar cirka 250 miljoner kr i forskning, utveckling och innovation, är ett av medlemsföretagen. Enligt Per Arfvidsson, ordförande i Sweden Food Arena och vice vd på Lantmännen, hämmas svensk livsmedelsinnovation och -tillväxt av att det saknas en kraftfull riktad satsning från staten på ett långsiktigt strategiskt innovationsprogram.

– Sverige har alla förutsättningar att bli en världsledande livsmedelsnation som visar vägen mot hållbar omställning. Men för att det ska ske måste staten dels möta upp näringsambitionen att investera kraftfullt och långsiktigt i innovation, dels tillsammans med näringen utveckla ett modernt

och förbättrat innovationssystem som kan omsätta kunskap till nytta, produkter och lönsamma affärer, säger Per.

Per är tydlig med att Sverige i grunden är ett innovativt land som har lyckats utveckla starka, världsledande exportindustrier. Han menar att med motsvarande satsningar på livsmedelssektorn finns det alla möjligheter att nå minst lika goda resultat som i övriga svenska basindustrier.

– Tillsammans kan staten och näringslivet realisera livsmedelsstrategins mål att utveckla en växande konkurrenskraftig livsmedelssektor i världsklass där den totala livsmedelsproduktionen ökar genom att stimulera, utveckla och växla upp idéer från idébärare, entreprenörer och etablerade företag i hela landet, säger Per.

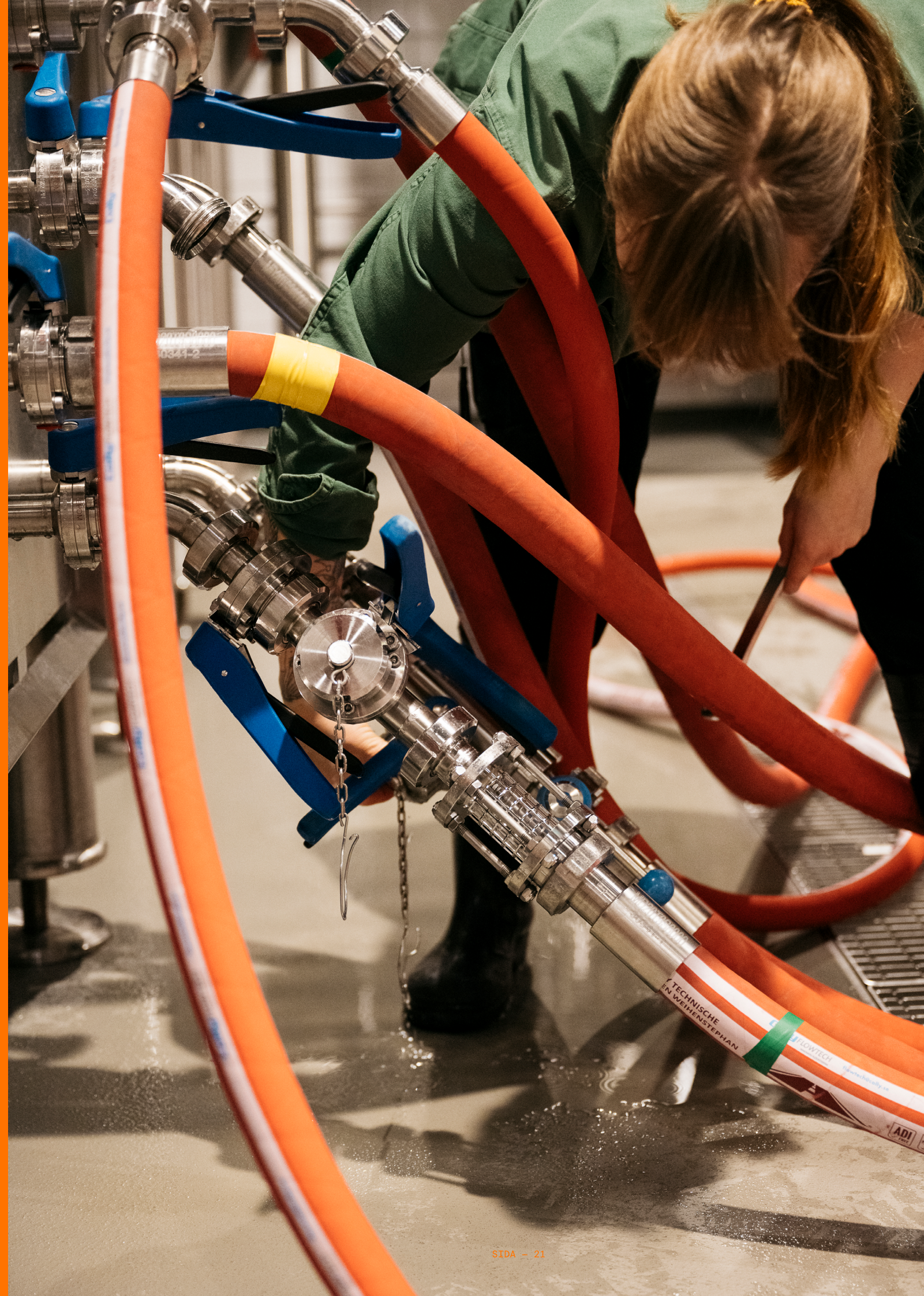
7. UNDERLÄTTA BÄTTRE MATVANOR OCH MEDVETNA VAL

En av de största riskfaktorerna för ohälsa är felaktiga matvanor. Livsmedelsindustrin jobbar på flera sätt med frågan, inte minst genom att erbjuda ett brett utbud av produkter som underlättar att äta hälsosamt.

Det branschgemensamma projektet ReduSalt hjälper företagen att minska saltinnehåll i livsmedel, och ett fullkornspartnerskap är under utveckling med syfte att öka mängden fullkorn vi svenskar får i oss. Frivilliga åtgärder snarare än nya regleringar skapar ett genuint engagemang, ökar incitamenten för innovation och stärker konkurrenskraften hos den svenska livsmedelsindustrin.

Arbetet för en mer hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion måste vara vetenskapligt förankrat och fokusera på de viktigaste hälsosfaktorerna. För bästa möjliga resultat krävs ökade statliga satsningar på både kostundersökningar samt forskning och innovation för att veta vilka behov som finns samt vilka lösningar och insatser som är mest effektiva. Nationella kostundersökningar bör genomföras vart tredje år för att kunna användas som ett tillförlitligt faktaunderlag. Detta är centralt, inte minst mot bakgrund av de skillnader i matvanor som finns mellan olika delar av befolkningen och mellan olika socioekonomiska grupper samt att ändringar i konsumtionsmönster sker allt snabbare.

Tydlig och enkel märkning av livsmedel är en viktig förutsättning för att människor ska kunna göra medvetna val utifrån sina behov och önskemål. Idag är möjligheterna att märka livsmedel med hälsobudskap alltför begränsade. Sverige behöver ta på ledartröjan för att få till bättre och mer användbara EU-regler på området. Sverige bör även verka för att utformningen av nya EU-regler tar hänsyn till befintliga och välfungerande frivilliga märkningar och grundar sig på fakta. När det gäller näringsmärkning "front of pack" bör en ny harmoniserad EU-märkning vara frivillig att använda. På så sätt blir det möjligt att fortsätta använda den väletablerade och uppskattade Nyckelhålmärkningen i Sverige och övriga Skandinavien.

8. SÄKRA TILLGÅNGEN PÅ LIVSMEDEL I KRIS

Om de föregående sju punkterna genomförs kommer svensk livsmedelsindustri att stå bättre rustad i den kris om uppstått i kölvattnet av Rysslands invasion av Ukraina, men även i händelse av torka, pandemi, elbrist, cyberattacker och incidenter för dricksvatten som alla är externa händelser som allvarligt kan hota tillgången på mat. Att dricksvatten och livsmedel ingår i totalförsvaret är väl etablerat, men det är inte klargjort vad det innebär att livsmedelssektorn sedan 2020 klassas som "samhällsviktig verksamhet".

Konsekvensen av att livsmedelssektorn klassificeras som samhällsviktig är att politiken måste se till att det finns förutsättningar att upprätthålla svensk livsmedelsproduktion. Under pandemin har klassificeringen endast i ett fåtal fall inneburit att personal inom livsmedelsindustrin prioriterats när det gäller testning. Vaccinering och undantag för restriktioner har inte avsett livsmedelsproduktion. En klassificering som samhällsviktig måste vara mer än en pappersprodukt.

Genom att öka exporten av svenska livsmedel får vi en ökad produktion av livsmedel i Sverige. Det ger i sig högre resiliens i händelse av kris eftersom det finns mer produktion som kan ställas om. Handel och import är viktigt för den svenska livsmedelsförsörjningen, men utan svensk produktion skulle Sverige vara helt beroende av att den internationella handeln fungerar. Omvänt gäller att mål om viss andel svensk produktion riskerar att försätta landet i verklig kris om exempelvis torka påverkar skörden.

De offentliga måltiderna har en särställning. Mer än tre miljoner måltider serveras varje dag inom ramen för stat, kommun och regioner. De människor som är beroende av den offentligt tillhandahållna maten har inte heller alternativ i händelse av kris. Den offentliga upphandlingen behöver därför bli bättre på att säkra försörjningen.

HINDER: OTILLRÄCKLIG ELFÖRSÖRJNING

Pågen är ett av Sveriges ledande färskbrödsbagerier med cirka 1500 anställda. Företaget levererar färska produkter till primärt svenska matbutiker, men även till Norden, norra Europa och totalt 25 exportmarknader. Ett av de största hindren för Pågen är de stora bristerna i den svenska elförsörjningen, ett problem som enligt företagets vd Anders Carlsson Jerndal nu blivit ännu mer akut.

– Huvudproblemet är att våra politiker sedan många år tillbaka har monterat ner de planerbara och kostnadseffektiva energikällorna i Svealand och Götaland och samtidigt underlåtit att investera i överförings- och nätkapacitet. Man skördar vad man sår, och resultatet av den här politiken ser vi nu i en omfattande elbrist och extremt höga elpriser, säger Anders.

Anders beskriver en situation där Pågen tvingas kämpa på två fronter. Dels med ett extremt kostnadstryck på grund av energipriserna, dels måste man lägga enorma resurser på att säkerställa tillgång till energi.

– Detta medför ökade kostnader och därmed också minskad investeringstakt. Således påverkar det vår lönsamhet, tillväxt och anställningsmöjligheter negativt, men genererar även i slutändan en kostnadsöverföring till kund och konsument. Billig och planerbar energi har utgjort en av baserna för Sveriges framgångsrika tillväxt, export och därmed välstånd. Det här är en ödesfråga för landet, och en fråga som borde ligga högst upp på alla politikernas agendor, säger Anders.

Anders Carlsson Jerndal:

“DET HÄR ÄR EN ÖDESFRÅGA FÖR LANDET OCH EN FRÅGA SOM BORDE LIGGA HÖGST UPP PÅ ALLA POLITIKERS AGENDOR”

Patrik Myrelid:

“DET KOMMER INTE FINNAS TID FÖR UTREDNINGAR OCH REMISSRUNDOR NÄR MAN BEFINNER SIG MITT I EN ALLVARLIG KRIS”

HINDER: KORTSIKTIGHET OCH OSÄKERHET KRING LIVSMEDELSPRODUKTIONENS STÄLLNING I HÄNDELSE AV KRIS ELLER KRIG

Lantmännen är en kooperativt ägd industrikoncern och ledande inom bland annat livsmedel, jordbruk, ingredienser och bioenergi. Koncernen omsätter cirka 48 mdr SEK och bedriver verksamhet i över 20 länder. Huvudstrategin är att utveckla och växa värdekedjan från jord till bord och att i ökande grad vidareförädla råvarorna. Patrik Myrelid är strategichef på Lantmännen och han ser flera områden som måste förbättras för att säkra en robust svensk livsmedelsproduktion.

- Vi behöver bli mer långsiktiga genom hela livsmedelskedjan, från jord till bord. Från politiskt håll måste man nu fokusera på hur vi kan bli mer robusta vad gäller tillgången till insatsvaror och råvaror, säkerheten kring produktion och logistikflödet från jord till bord. Ska vi trygga livsmedelsförsörjningen för kris och krig får ingen av dessa delar falla. Vi är verkligen en kedja och

vi blir aldrig starkare än vår svagaste länk, säger Patrik.

Patrik efterlyser också en ökad tydlighet från det offentliga kring livsmedelssektorns roll i kris och krig samt hur arbetet ska organiseras. I samband med coronapandemin klassades livsmedelssektorn som samhällsviktig, men det blev egentligen aldrig klarlagt vad detta innebär i praktiken.

- Företag vill alltid ha förutsägbarhet och tydlighet. Dessutom måste vi öva och träna gemensamt. I ett krisläge handlar det både om vilken uppgift man förväntas utföra och vilka förutsättningar man har för att genomföra dessa uppgifter. När och om det blir skarpt läge måste alla veta vad som gäller och kunna agera därefter. Det kommer inte finnas tid för utredningar och remissrundor när man befinner sig mitt i en allvarlig kris, säger Patrik.

Åtta åtgärder för en mer robust, hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsindustri

Genomförs dessa åtgärder skapar vi förutsättningar för en robust, hållbar och konkurrenskraftig svensk livsmedelsindustri som kan försörja Sverige med livsmedel, såväl vid normalläge som vid kommande kriser.

1.

SKRIV IN I REGLERINGSBREV OCH INSTRUKTIONER ATT MYNDIGHETERNA I VARJE BESLUT SKA BEAKTA DE ÖVERGRIPANDE MÅLEN I LIVSMEDELSSTRATEGIN

2.

INRÄTTA EN NATIONELL PLATTFORM FÖR HÅLLBARA LIVSMEDELSYSTEM

3.

GARANTERA EN FORTSÄTT AMBITIÖS FINANSIERING AV KONKURRENSVERKETS TILLSYN AV UTP-LAGEN

4.

SKAPA EN KOMPETENSFÖRSÖRJNINGSSTRATEGI FÖR LIVSMEDELSPRODUKTION

5.

TILLSÄTT MINST FEM LIVSMEDELSRÅD PÅ SVÅRTILLGÄNGLIGA EXPORTMARKNADER MED HÖG POTENTIAL

6.

SKAPA ETT STRATEGISKT INNOVATIONSPROGRAM FÖR LIVSMEDEL

7.

GENOMFÖR STATLIGT FINANSIERADE NATIONELLA KOSTUNDERSÖKNINGAR VART TREDJE ÅR

8.

KLARGÖR LIVSMEDELSINDUSTRINS ROLL I DEN SVENSKA KRISBEREDSKAPEN

TILLSÄTT EN LIVSMEDELSMINISTER

Reformerna som vi föreslår kommer att kräva ett tydligt politiskt ledarskap med brett mandat. Under 2021 avgick två ministrar med ansvar för landsbygdsfrågor. Nu har vi på nytt en landsbygdsminister på plats men vi menar att regeringen bör tillsätta en dedikerad livsmedelsminister med övergripande ansvar för livsmedels- och försörjningsfrågor inklusive jordbruk, förädling, handel, fiske och konsumentfrågor.

För det fortsatta arbetet med livsmedelsstrategin och för omställningen till hållbar produktion behövs ett sammanhållet och långsiktigt politiskt ansvar. Coronapandemin visade hur viktigt det är att vi har en livsmedelskedja som håller även i en omfattande kris. Tillgången på livsmedel kommer vara en avgörande fråga såväl nationellt som globalt resten av det här århundradet. Att se till att vi kan förse landets befolkning med mat och dryck får och kan inte vara ett sidouppdrag.

BJÖRN HELLMAN
VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR
08-762 65 01
BJORN.HELLMAN@LI.SE

**LIVSMEDELSFÖRETAGEN ÄR EN BRANSCH- OCH
ARBETSGIVARORGANISATION FÖR ALLA SOM
TILLVERKAR MAT OCH DRYCK I SVERIGE**

LÄS MER PÅ LIVSMEDELSFÖRETAGEN.SE

LIVSMEDELSFÖRETAGEN